

PATYI ANDRÁS – VÁCZI PÉTER

A jó közigazgatási eljárás alapjogi és alapelvi szintű kihívásai a mesterséges intelligencia vonatkozásában^[1]

*„Ne a változástól, az állandóságtól félj!”
(Lao-ce)*

ABSTRACT

From the moment Artificial Intelligence (AI) and Automated Decision Making (ADM) systems started to be applied in administrative decision-making, AI entered the field of administrative law. Due to the strong constitutional determination of administrative law and its determination by the rule of law, this new circumstance justifies the need to examine administrative law from a constitutional perspective. This paper will examine from two perspectives: on the one hand, which existing rules and principles of administrative law are particularly relevant to the emergence of ADM and AI, and conversely, which new rules and principles of administrative law may justify the development of AI and ADM. In our study, we will identify some of the questions we consider key to the interaction between AI and ADM and traditional principles of good administrative procedure (fair administration). The human factor is at the heart of the application of AI and ADM: how far can the human factor be reduced by automated decision-making based on AI? On the other hand, is the empowerment of individuals in the decision-making process sufficient to address the challenges posed by AI systems?

Keywords: good public administration ■ fair procedure ■ artificial Intelligence
■ automated decision-making

[1] A TKP2021-NKTA-51 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NKTA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

I. ALAPVETÉS: MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ÉS AUTOMATIZÁLT DÖNTÉSHOZATAL

Mielőtt joggal, és konkrétan közigazgatási joggal foglalkoznánk, érdemes felidézni ezen jogi témakör technológiai hátterét.

Az algoritmikus döntéshozatal nem újdonság. Az algoritmusok olyan matematikai konstrukciók, amelyek véges, absztrakt, hatékony, összetett ellenőrzési struktúrával rendelkeznek, mely struktúra feltétlenül adott, továbbá egy adott célt valósít meg, adott rendelkezések alapján.^[2] Így akár egy egyszerű, kézzel egy papírlapra rajzolt döntési fa is algoritmikus döntéshozatalnak minősülhet, és ilyen algoritmusokat a hatóságok gyakran használnak is. Ilyen típusú algoritmusok használhatók úgynevezett mesterségesintelligencia-rendszerekben, amelyeket szabályalapú rendszereknek is neveznek. Ezek a rendszerek összetettek, de átláthatóak, és a programozók teljes mértékben maguk határozzák meg az általuk követett „ha – akkor” szabályok pontos halmazát.^[3]

Absztrakt értelemben az arra feljogosított emberek által hozandó közigazgatási döntések alapjául szolgáló jogi normák is döntési algoritmusok, vagy másképpen döntési programok. Nemcsak azért, mert a közigazgatási jogban is kimutatható „ha – akkor” normaszervezet működése során a normatényállás bekövetkezése esetén az ahhoz tartozó jogkövetkezményt kell alkalmazni, hanem, mert a jogállamban mindig előre meghatározott normán („programon”) alapuló közigazgatási döntéshozatal (a mérlegelés) szabadsága éppen ennek a normának a részletességén, konkrétságán, egyértelműségén nyugszik (a döntés előre programozottsága).^[4] Az azonban különösebb magyarázatot nem igényel, hogy az emberek általi (akár egyéni, akár csoportos) közigazgatási döntéshozatal, jogalkalmazás – bármennyire is pontos jogi szabályozás esetén – sosem nélkülözi a személyes elemet,^[5] ahogyan az MI közigazgatási eljárásokba való bekapcsolódása sem egyszerűen előre programozott informatikai alapú döntéshozatalt jelent, hanem annál többet. A közigazgatási jog, ezen belül főleg az eljárási jog kemény és kevésbé kemény előírásai mindig meghatározott vagy végső soron

[2] Hill, 2015, 35. Hivatkozik rá: Williams, 2022, 469.

[3] Williams, 2022, 469-470.

[4] Molnár Miklós az egyedi közigazgatási aktus kiadására vonatkozó és a döntési szabadságot befolyásoló jogi programról beszél, amikor az aktus, mint döntés kötöttségét elemzi. Ld. Molnár, 1994, 41., 47., 82.; Patyi, 2017, 46., 163.; Lapsánszky – Patyi – Varga, 2024, 293. A közigazgatási döntésre vonatkozó jogi program (a jogi szabályozásba épített döntési feltételek és keretek) alkotmányos jelentőségét kiemelte és meghatározta a 39/1997. (VII. 1.) AB határozat, ABH 1997, 263., 272.; a határozatban foglaltakat megerősítette: 67/1997. (XII. 29.) AB határozat, ABH 1997, 411., 416.; 33/2002. (VII. 4.) AB határozat, ABH 2002, 173., 184.; 53/2002. (XI. 28.) AB határozat, ABH 2002, 327., 335.; 39/2007. (VI. 20.) AB határozat, ABH 2007, 464., 497.; 17/2008. (III. 12.) AB határozat, ABK 2008. március, 261., 265.; 37/2008. (IV. 8.) AB határozat, 438., 443.; 210/B/1999. AB határozat, ABH 2005, 879., 882.; 534/B/2003. AB határozat, ABH 2005, 1187., 1188., Megerősítette az Alaptörvény hatálybalépése óta továbbá: 36/2014. (XII. 18.) AB határozat, Indokolás [95]; 30/2014. (IX. 30.) AB határozat [63-64], 7/2013. (III. 1.) AB határozat [24]; 5/2013. (II. 21.) AB határozat [48-49].

[5] A döntések alanyairól ld. például Vértesy, 2020, 342-344.

meghatározható, konkrét természetes személyek (vagy belőlük álló testületek) cselekvéseinek az alapját, feltételeit és e cselekmények jogszerűségi megítélésének kereteit, viszonyítási pontját képezik. Hiszen az eljárási jog is általánosan kötelező magatartási szabályok összessége, azoknak a magatartásoknak a jogi normák általi leírása, amit a közigazgatás nevében cselekvő, a közigazgatás valamelyik szervénél dolgozó embernek adott esetben, adott ügyben és eljárásban tanúsítania kell. A „kemény” eljárási szabályok alatt olyan előírásokat értünk, melyek esetében a tőlük való eltérés semmisséget vagy lényeges eljárási szabálytalanságot jelentenek, és ezért az adott közigazgatási cselekvés eredményének megsemmisítéséhez, hatályon kívül helyezéséhez, módosításához vagy az adott eljárási mozzanat megismétléséhez vezethetnek (semmisségi, megsemmisítési, hatályon kívül helyezési okok, az ügy érdemére kiható lényeges eljárási szabálysértések). A „nem kemény” eljárási szabályok megszegésének (a bennük foglalt magatartási „programnak”) a nem követése nem vezet ilyen jogi következményre (kisebb súlyú szabályszegések).

Az MI kapcsán lényeges előrebocsátani két problémát: egyrészt, a szakirodalomban nem létezik teljesen egységes definíció a mesterséges intelligencia használatára, másrészt pedig a mesterségesintelligencia-rendszerek és más algoritmikus rendszerek közötti határvonal nem mindig egyértelmű.

Ami a definíciók nehézséget illeti, a meghatározások a mesterséges intelligencia nagyon szűk értelmezésétől kezdve (például mélytanulás) a meglehetősen tág értelmezésig terjednek, amely a mesterséges intelligenciát a számítógépes rendszerek bármely felhasználásával azonosítja. Utóbbi elfogadva, MI alatt különböző technikákon alapuló különböző számítógépes alkalmazások összességét érthetjük, amelyek az emberi intelligenciával általánosan és jelenleg összefüggésbe hozott képességeket mutatnak. Ezek a technikák állhatnak formális modellekből (vagy szimbolikus rendszerekből), valamint adatvezérelt modellekből (tanulásalapú vagy esetalapú rendszerek), amelyek jellemzően statisztikai megközelítésekre támaszkodnak. Ez a meghatározás egyértelművé teszi, hogy a számítógépes rendszerek „intelligenciája” különböző formákat (pl. következtetés, tanulás) és különböző intenzitást ölthet, a meglehetősen egyszerű következtetési tevékenységektől (pl. döntési ábrák) a bonyolultabb tanulási tevékenységekig (pl. mélytanulás).^[6]

Ha mégis definiálni szeretnénk az MI-t, úgy általános megközelítésben mesterséges intelligencián olyan gépi ágenseket értünk, amelyek egy előre meghatározott vagy működés közben felmerült cél elérése érdekében

- képesek a környezetükből valamilyen módon információkat nyerni és feldolgozni,
- képesek kommunikálni a környezetükkel,
- képesek saját működésüket önállóan szabályozni és irányítani, illetve azt szükség esetén megváltoztatni,

[6] Wolswinkel, 2022, 8.

- képesek emberi beavatkozás nélkül cselekvő tevékenységet kifejteni,
- tevékenységük során a rendelkezésre álló információk alapján az elérhető legjobb eredmény elérése érdekében racionálisan cselekszenek.^[7]

Ami a mesterséges intelligenciával működő rendszerek elhatárolási problematikáját illeti, az ilyen rendszerek segítségével történő döntéshozatal (MI-döntéshozatal) az ADM egy részhalmazának tekintjük, amely alatt itt az automatizált (számítógépes) rendszerek segítségével történő döntéshozatalt értjük. Az automatizált rendszer (vagy az MI-rendszer) hatása a döntéshozatali folyamatra, valamint a számítógép és az ember közötti kölcsönhatás alkalmazásonként eltérő lehet. Megkülönböztethetünk kizárólag automatizált rendszereken alapuló döntéshozatalt (determinatív alkalmazások) és részben automatizált rendszereken alapuló döntéshozatalt (döntéstámogató alkalmazások).^[8]

A mesterséges intelligenciáról szóló európai stratégiában szereplő „puha” uniós meghatározás szerint a mesterséges intelligencián alapuló rendszerek „olyan rendszerek, amelyek intelligens viselkedést tanúsítanak azáltal, hogy környezetüket elemzik és bizonyos fokú autonómiával lépéseket tesznek meghatározott célok elérése érdekében”, melyek lehetnek „tisztán szoftveralapúak, amelyek a virtuális világban működnek (pl. hangalapú asszisztensek, képelemző szoftverek, keresőmotorok, beszéd- és arcfelismerő rendszerek), vagy a mesterséges intelligencia hardvereszközökbe ágyazva (pl. fejlett robotok, autonóm autók, drónok vagy a tárgyak internetének alkalmazásai)”.^[9]

A mesterséges intelligencia egy alcsoportja, a gépi tanulás (ML)^[10] egy algoritmust használ arra, hogy az adatokból matematikai modellt építsen fel, ahelyett, hogy a szabályalapú rendszerekhez hasonlóan felülről lefelé építené fel az összes vonatkozó szabályt. Az ML-nek számos formája létezik, köztük a „mélytanulás”, amely nevét onnan kapta, hogy az algoritmus szerkezete több összekapcsolt rétegből áll. A bemeneti réteg tartalmazza a kiindulási adatokat, a kimeneti réteg az adott bemeneti adatokhoz tartozó eredményt állítja elő, a kettő között pedig egymáshoz kapcsolódó „csomópontokból” álló rejtett rétegek sora található. E csomópontok összekapcsolása adja a mélytanulás e formájának a „mesterséges neurális hálózat” elnevezést, utalva a biológiai neurális hálózat elképzelésére. Az algoritmusok e formái sokkal kevésbé átláthatóak, mint a szabályalapú vagy szakértői rendszerek, de vannak módszerek, amelyekkel teljesítményük értékelhető.^[11]

A jelen tanulmányban a mesterséges intelligenciát tág értelemben vizsgáljuk, melyből az következik, hogy figyelmünket nem szabad az MI legösszetettebb és legnagyobb kihívást jelentő formáira, a tanulási megközelítésekre (gépi tanulás,

[7] G. Karácsony, 2020, 20.

[8] Ezt a megkülönböztetést használják általában az ADM szabályozásában, például az Európai Unió általános adatvédelmi rendeletében (GDPR). Ld. Wolswinkel, 2022, 8.

[9] Wróbel, 2022, 206.

[10] Bővebben ld. Hofmann, 2021, 3.

[11] Williams, 2022, 470.

mélytanulás) korlátozni, hanem az MI más formáira vonatkozó közigazgatási szabályokat is meg kell határoznunk.

II. BEVEZETÉS: MESTERSÉGES INTELLIGENCIA A KÖZIGAZGATÁSBAN

Az általános vélekedés szerint a mesterségesintelligencia-rendszerek képesek segíteni a döntéshozókat abban, hogy jobb döntéseket hozzanak, javítsák a hatóság elemzőképességét és fokozzák a modern kihívásoknak megfelelő kreativitást. Ez azonban csak egy nézőpont, amely inkább a közigazgatásban végzett kényelmes munkára összpontosít, bár a címzett számára magas színvonalú döntést eredményez.^[12] Az ADM közjogban való alkalmazásának szabályozása, bár még gyerekcipőben jár, máris különböző jogrendszerek eltérő megközelítéseit váltotta ki. Az Európai Unió (a továbbiakban: EU) az automatizált döntéshozatal elterjedésére és a mesterséges intelligencia térhódítására több jogalkotási aktus ajánlásával és (egy esetekben) elfogadásával reagált, amelyek közül néhány a közigazgatásra is alkalmazható.^[13]

Az Európa Tanács (a továbbiakban: ET) a 2022-es évben egy átfogó összehasonlító kutatást végzett a mesterséges intelligencia (MI vagy AI) és más, algoritmuson alapuló automatizált döntéshozatali rendszerek (ADM) közigazgatási döntéshozatalban való szerepének vizsgálatára az ET tagállamai körében. Az adatbekerést követően 24 tagállamból érkezett országjelentés, melyekből az a kép rajzolódott ki, hogy kevés olyan közigazgatási jogi jogszabály van, amely kifejezetten az ADM-rendszerek, illetve különösen az AI-rendszerek használatával foglalkozik, az erre vonatkozó konkrét jogi rendelkezések általában hiányoznak. Ez talán levezethető a közigazgatási jog azon alapfeltevéséből, hogy a közigazgatási döntéshozatalnak minden esetben meg kell felelnie bizonyos általános közigazgatási jogi elveknek, függetlenül attól, hogy automatizált döntéshozatal történik vagy sem. Ez még inkább igaz a mesterséges intelligencia döntéshozatalban történő alkalmazására, amely eddig nem kapott nagy szabályozási figyelmet. Ugyanakkor, ennek következtében, az ADM-re vagy az AI-ra vonatkozó konkrét jogszabályi rendelkezések hiányában a közigazgatási bíróságok a közigazgatási jog általános elveihez folyamodnak az ADM hatóságok általi alkalmazásának jogszerűségi felülvizsgálata során. A döntéshozatali folyamatok növekvő automatizálása jelentős nyomást gyakorol a jó közigazgatás (good administration) hagyományos garanciáira, veszélyezteti az egyéni tisztességes eljáráshoz való jogokat, és a közbizalom aláásásának kockázatát hordozza magában.^[14] Vajon indokolt-e ezen elvek újragondolása az MI- és az ADM-alkalmazások közigazga-

[12] Wróbel, 2022, 218.

[13] Hofmann, 2023, 2.; Az európai uniós jogfejlődésről bővebben ld. Puigpelat, 2023, 238-252.

[14] Sanchez-Graells, 2024, 1.

tási döntéshozatalra gyakorolt hatásának fényében?^[15] Eleget-e az automatizált döntéshozattal, illetve anélkül hozott döntéseket ugyanazon normák szerint felülvizsgálni a nyilvános döntéshozatal elszámoltathatósága érdekében?^[16]

Ahogy látjuk, az automatizálásnak a döntéshozattal alakító mértéke a részleges automatizálástól a teljes automatizálásig terjedő spektrumban fogalmazható meg, az emberi tényező azonban sehol sem elhanyagolható. Még ha van is „ember a pályán”, az ő szerepét kritikusan kell vizsgálni, ugyanis ha az automatizált folyamatokat kifejezetten csak döntéstámogató eszköznek szánják is, a döntéshozó személynek az előzetesen feldolgozott adatokra való támaszkodás kényelme miatt az automatizált folyamatok de facto hajlamosak teljes mértékben automatizáltan működni.^[17] A szakirodalomban az egyik központi kérdést a mesterséges intelligencia által hozott döntések következményeiért való felelősségvállalás jelenti: ki és milyen módon viselje a felelősséget? Az egyik felvetés szerint a mesterséges intelligencia egyfajta korlátozott jogi személyiséget kell, hogy nyerjen, míg a másik álláspont az emberi jogalany közvetlen vagy mögöttes felelősségét feltételezi a gépi döntés mögött.^[18] Az MI alkalmazása a közigazgatási döntéshozatalban még gyerekcipőben jár, az automatizált rendszerek alkalmazása általában csak egyik eleme a közigazgatási döntéshozatali folyamatnak, nem pedig az egyetlen eleme. Így jelenleg a közigazgatási jog az illetékes hatóság (emberi tisztviselő) által hozott végső döntésre összpontosít, az automatizált eszközök támogató szerepe még némileg észrevétlen marad, az azonban egyértelműen látszik, hogy az automatizált döntéshozatal nehezen egyeztethető össze az emberközpontú döntéshozatali kontextusra kidolgozott közigazgatási jogel-vekkkel.^[19]

Hogyan változnak a jó közigazgatási eljárás egyes alapelvei a technológiai kihívások következtében? A jelen tanulmány hipotézise az, hogy a jó közigazgatási eljáráshoz való jog egyes összetevői átalakulóban vannak, illetve szükségképpen módosításra szorulnak az MI alkalmazásának előretörésével, paradigmaváltásról azonban még nem beszélhetünk.^[20] A hangsúly azonban a „még”-en van, az informatika, és ezen belül az MI-alkalmazások fejlődési üteme rövidíti a változások és a paradigmatis változások közötti időt.

[15] Wolswinkel, 2022, 6.

[16] Hofmann, 2023, 8.

[17] Huggins, 2021, 1060.

[18] G. Karácsony, 2020, 31.

[19] Huggins, 2021, 1048.

[20] Természetesen ezzel ellentétes álláspont is létezik a szakirodalomban. Sanchez-Graells szerint az új paradigmában a kihívás nem (elsősorban) abban áll, hogy miként lehet a meglévő eljárási jogokat kiigazítani, mivel azoknak kevés (pragmatikai) értelmük van az azonnali (automatizált) döntéshozatal kontextusában. A döntő fontosságú az, hogy a döntéshozatal központosításának szintje és az egyes további döntések elhanyagolható határköltégei miatt a (egyedi) döntéseknek a megfelelő támogatott vagy automatizált folyamat általi elfogadását megelőző technikai-szervezeti döntések így egyszerre sok polgár jó közigazgatáshoz való jogának (és más alapvető jogainak) megsértését eredményezhetik, mindezt úgymond „egy egyszerű égerkattintással”. Ld. Sanchez-Graells, 2024, 8.

III. ELEMZÉS: MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ÉS JÓ KÖZIGAZGATÁS

Kétségtelen, hogy a pontosság és objektivitás szempontjából nagy lehetőségeket rejt magában az a képesség, hogy az állami döntéshozatalt a még oly részletes jogi szabályozás esetén sem kizárható személyes megítélés helyett tényyszerű adatokra alapozzuk. A folyamat automatizálásának képessége pedig következetesebbé, kiszámíthatóbbá és hatékonyabbá teheti a döntéshozatalt. Az ADM-re való áttérés azonban számos kihívást is felvet az ilyen rendszerek értékeléséhez szükséges mérőszámokkal, az átláthatatlansággal, a hibák skálázhatóságával, stb. kapcsolatos technikai döntések formájában. Ahhoz, hogy az ilyen rendszerek optimális használatához szükséges iránymutatást nyújtson, a közigazgatási jognak több szempontból is árnyaltabbá és fejlettebbé kell válnia.^[21]

Az ADM közjogi szabályozásának nemzetközi összehasonlító megközelítése értékes tapasztalatokat nyújthat, hiszen az egyes jogrendszerek, illetve az ilyen rendszerekben belüli egyes megoldások egyfajta „szabályozási homokozóként”^[22] működhetnek, amelyek alkalmasak a választott megközelítések előnyeinek és hátrányainak feltárására. A jelen tanulmány így az európai intézmények (különösen az Európa Tanács) és tagállami közös gyakorlat alapján kialakult jogelvekből indul ki, melyek a jó közigazgatás fogalmában kapcsolódnak össze.^[23]

A jó közigazgatáshoz való jog, mint alkotmányos eljárási alapjog^[24] felfogható egyfajta „ernyőként”,^[25] amely egy közös vezérlő elv, nevezetesen a jó közigazgatás elve köré csoportba gyűjti a különféle szabályokat. A jó közigazgatási eljáráshoz való jog magában foglal egyes, az ügyfél védelmét célzó konkrét jogokat, és így alkotnak egy általános rendszert.^[26] Ebből a rendszerből a jelen tanulmány az MI által legnagyobb hatásnak kitett elveket vizsgálja, az alábbiak szerint:^[27]

1. Jogszerűség
2. Jogegyenlőség
3. Pártatlanság
4. Arányosság
5. Átláthatóság
6. Meghallgatáshoz való jog
7. Képviselőihez való jog

[21] Williams, 2022, 493-494.

[22] Hofmann, 2023, 3.

[23] Váczi, 2014, 129-152.; Váczi, 2022, 161-170.

[24] A jelen tanulmány a jó közigazgatási eljáráshoz való jog Európa Tanács által kimunkált keretei között mutatja be a jogelvi alapokat, de fontos megjegyezni, hogy ezt az ernyőt a magyar közigazgatási jog főlé az Alaptörvény két alapjoga (az abból kifejtett egyes részjogosítványok) és a Nemzeti Hitvallás feszítik ki. Ezen magyar alkotmányos (alaptörvényi) alapelvek és alkotmányos szabályok egy későbbi tanulmányban kerülnek kifejtésre, így a jelen munkában nem térünk ki rájuk.

[25] Sanchez-Graells, 2024, 3.

[26] Bővebben ld. Bonomo, 2015, 4.

[27] A jelen tanulmány nem vizsgálja az információszabadság és az MI egyes összefüggéseit, lévén, hogy ez terjedelme és mélysége miatt egy külön kutatás tárgyát képezi.

8. Mérlegelési jog
9. Jogorvoslati jog

Előjáróban elmondható, hogy általában az ADM-rendszerek, illetve különösen az AI-rendszerek használata a közigazgatási jog különböző elveit érinti. Az ADM-rendszerek hatása a közigazgatási jog elveire jelentős részben az alkalmazott rendszertől függ. Például az átláthatósággal kapcsolatos aggályok nagyobbak lehetnek a (komplex) gépi tanulási rendszerek alkalmazása esetén, mint a szabályalapú rendszerek esetében. Így az AI-rendszerek közötti különbségeket – az ADM-rendszerek alkalmazási céljai és az alapvető jogokra gyakorolt hatásuk mellett – figyelembe kell venni az AI-rendszerek közigazgatási jogi szempontból történő szabályozásakor.^[28]

1. Jogszerűség

1. A közigazgatási hatóságoknak a jogszabálynak megfelelően kell eljárniuk. Még mérlegelési jogkörükben eljárva sem cselekedhetnek önkényesen.
2. Mindenkor eleget kell tenniük a nemzeti és a nemzetközi jog előírásainak, valamint a szervezetüket, működésüket és tevékenységüket érintő általános jogelveknek.
3. A közigazgatási hatóságok a hatáskörüket és az eljárásukat meghatározó jogszabályoknak megfelelően kell eljárniuk.
4. Csak akkor gyakorolhatják a rájuk ruházott közhatalmat, ha a megállapított tényállás és az alkalmazandó jog ezt lehetővé teszi, és csakis azon célból, amelyre kifejezetten felhatalmazták.^[29]

A jó közigazgatási eljárás alap gondolata a jogszerűség elvén nyugszik. Ezen elv értelmében a közigazgatási szerveknek azon a jogi alapon és keretek között kell eljárniuk, amelyeket a jog meghatároz számukra.^[30] A jogszerűség a legáltalánosabb értelemben azt jelenti, hogy minden személy (legyen szó akár természetes, akár jogi személyről), sőt, még a hatóságok is alá vannak vetve a jognak, azonban különböző módon. A jogszerűséget a jog által vezérelt államok (jogállamok) legalapvetőbb elvének is szokás nevezni, ezért ezen alapelv azt feltételezi, hogy az állam elismeri és gyakorlatában is betartja a jogállamiság alkotmányos elvét.

[28] Wolswinkel, 2022, 15.

[29] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (2007) 7 számú ajánlása a jó közigazgatásról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2007. június 20.-án a Miniszteri Megbízottak 999. találkozóján) 2. számú alapelv.

[30] Kanska, 2004, 299.

A jogszerűség klasszikus elvének ADM-re vetítése kapcsán két fő kérdést kell kiemelnünk:^[31]

- a. Az ADM egy adott formájának használata önmagában jogszerű-e? Bizonyos adatvédelmi szabályok^[32] kivételével ugyanis az ADM használata általában nincs kifejezetten kizárva, ami tulajdonképpen a jogalkotó hallgatólagos beleegyezésének tekinthető az automatizált rendszerek közigazgatási döntéshozatal során történő használatához.^[33]
- b. Az ADM alkalmazása mennyiben jelenti hatósági hatáskörök *de facto* delegálását, és ezáltal mennyiben sérti a végrehajtási hatáskörök átruházására vonatkozó jogi tilalmat? A teljes körű ADM e tekintetben azért lehet problematikus, mivel az a hatóság, amelyre eredetileg a közigazgatási hatáskört átruházták, már nem rendelkezik érdemi felügyelettel. Ezért az ADM alkalmazása csak akkor lehet jogszerű, ha a köztisztviselők bizonyítani tudják, hogy a döntés felett érdemi felügyeletet, a döntés meghozatalára érdemi befolyást gyakoroltak. Az úgynevezett „automatizálási előítélet” azonban nagy aggodalomra ad okot: az emberek hajlamosak megbízni a gépek által hozott döntésekben, nagyobb valószínűséggel hagyatkoznak a gépekre, és kevésbé valószínű, hogy érdemben felülvizsgálják a gépek által hozott döntéseket, mintha a döntést egy ember hozná. Ezért további jogi garanciákra lehet szükség ahhoz, hogy a döntéshozók bizonyítani tudják, hogy nem egyszerűen egy automatizált rendszer döntését hajtották végre, a megfelelő szintű emberi beavatkozás nélkül.^[34]

Ezek az indokok számos következménnyel járnak az ADM hatósági használatára, függetlenül a szóban forgó technológiától. Először is, mint fentebb említettük, fontos lesz annak biztosítása, hogy még ha

[31] Wolswinkel, 2022, 9-10.

[32] GDPR 22. cikk. Automatizált döntéshozatal egyedi ügyekben, beleértve a profilalkotást.

(1) Az érintett jogosult arra, hogy ne terjedjen ki rá az olyan, kizárólag automatizált adatkezelésen – ideértve a profilalkotást is – alapuló döntés hatálya, amely rá nézve joghatással járna vagy őt hasonlóképpen jelentős mértékben érintené.

(2) Az (1) bekezdés nem alkalmazandó abban az esetben, ha a döntés:

- a) az érintett és az adatkezelő közötti szerződés megkötése vagy teljesítése érdekében szükséges;
- b) meghozatalát az adatkezelőre alkalmazandó olyan uniós vagy tagállami jog teszi lehetővé, amely az érintett jogainak és szabadságainak, valamint jogos érdekeinek védelmét szolgáló megfelelő intézkedéseket is megállapít; vagy
- c) az érintett kifejezett hozzájárulásán alapul.

(3) A (2) bekezdés a) és c) pontjában említett esetekben az adatkezelő köteles megfelelő intézkedéseket tenni az érintett jogainak, szabadságainak és jogos érdekeinek védelme érdekében, ideértve az érintettnek legalább azt a jogát, hogy az adatkezelő részéről emberi beavatkozást kérjen, álláspontját kifejezze, és a döntéssel szemben kifogást nyújtson be.

(4) A (2) bekezdésben említett döntések nem alapulhatnak a személyes adatoknak a 9. cikk (1) bekezdésében említett különleges kategóriáin, kivéve, ha a 9. cikk (2) bekezdésének a) vagy g) pontja alkalmazandó, és az érintett jogainak, szabadságainak és jogos érdekeinek védelme érdekében megfelelő intézkedések megtételére került sor.

[33] Williams, 2022, 473.

[34] Wolswinkel, 2022, 10.

az ADM-rendszert egy magáncég is szállítja, ez ne szüntesse meg és ne szorítsa ki a hatóság elszámoltathatóságát. Másodszor, ezek az indokok azt sugallják, hogy a döntéshozók számára nehéz lesz igazolni, hogy kizárólag algoritmusokra támaszkodjanak, abban az értelemben, hogy az emberi döntéshozó lényegében további mérlegelés nélkül követné a javasolt eredményt.^[35]

2. Jogegyenlőség

A közigazgatási hatóságoknak a jogegyenlőség elvével összhangban kell eljárniuk. Az azonos helyzetben lévő természetes személyekkel azonos módon kell bánniuk, és tilos bármilyenfajta különbségtétel többek között nem, faj, származás, vallásos vagy egyéb más meggyőződés alapján. Bármilyen eljárásbeli különbségtételt objektíve meg kell indokolni.^[36]

A közigazgatási hatóság mérlegelési jogkörének gyakorlása során a hátrányos megkülönböztetés elkerülésével, az egyenlőség elvének megtartásával jár el.^[37]

A jogegyenlőség célja a tisztességtelen megkülönböztetés megakadályozása annak biztosításával, hogy a *de facto* vagy *de jure* azonos helyzetben lévő személyeket azonos módon kezeljék az adott mérlegelési jogkör gyakorlása során. Amennyiben a bánásmódbeli különbségtétel észszerű alapokon nyugszik, azaz tárgyilagosan igazolható a követendő cél szempontjából, úgy nem beszélhetünk a jogegyenlőség elvének sérelméről. Hátrányos megkülönböztetés csupán abban az esetben következik be, ha az eltérő bánásmód a kitűzött eszköz céljára vagy következményére tekintettel nem igazolható.^[38] A jogegyenlőséget első megközelítésben akként határozhatjuk meg, hogy az objektíve azonos jogeseteket azonos módon kell megoldani, és amikor az esetek objektíve különböznek, akkor a döntéseknek is ennek megfelelően kell különbözniük. Mindazonáltal, a jogelv nem jelenti azt, hogy a közigazgatási hatóságoknak ne kellene minden egyes ügyet az alkalmazandó jog fényében tüzetesen és tisztességesen megvizsgálniuk. A jogszabályok nem épülhetnek fel úgy, hogy meggátolják a közigazgatási szerveket abban, hogy minden egyes ügyet annak körülményeinek megfelelő módon vizsgáljanak. Ugyanakkor néhány korlátozás is kapcsolódik a jogelvhöz, mindenekelőtt a jogegyenlőség nem használható fel egy jogellenes gyakorlat minél szélesebb körben való alkalmazásának elősegí-

[35] Williams, 2022, 488-489.

[36] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (2007) 7 számú ajánlása a jó közigazgatásról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2007. június 20.-án a Miniszteri Megbízottak 999. találkozóján) 3. számú alapelv.

[37] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (80) 2 számú ajánlása a közigazgatási hatóságok mérlegelési jogkörének gyakorlásáról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 1980. március 11.-én a Miniszteri Megbízottak 316. találkozóján) 3. számú alapelv.

[38] Schwarze, 2004, 973.

tésére. Az ügyintézésben tapasztalható azon eltérések, amelyek a mérlegelési jogkör alkalmazása körében bekövetkező jogalkalmazói gyakorlat változásából fakadnak, önmagukban nem jelenthetik az elv megsértését.^[39]

Hogyan biztosítható, hogy az alkalmazott rendszerek ne alkalmazzanak megkülönböztetést bizonyos embercsoportok ellen, és a tilalmazott kritériumokat ne használják megkülönböztető tényezőként?^[40] Az ADM-technológia az adatok elemzése során olyan programozásra támaszkodhat, amelynek eredményeképpen az egyének csoportjait közös jellemzők alapján különböző kategóriákba sorolják, hogy a döntéseket egy adott csoporthoz való tartozásuk alapján hozzák meg.^[41]

Az ADM-mel kapcsolatosan gyakran vitatott téma az elfogultság és a hátrányos megkülönböztetés kiemelt kockázata. Ez a kockázat különösen markáns lehet a gépi tanulási rendszerek esetében, ahol az algoritmusban használt különböző tényezők relatív súlyát nem lehet előre meghatározni, és ahol az algoritmus bemenetétől szolgáló adatok torzítottak lehetnek. Az algoritmus ezután meghatározza, hogy mely tényezők fontosak a megkülönböztetéshez, de ezek a tényezők ismeretlenek, jogilag irrelevánsak vagy végső esetben akár tiltottak is lehetnek. Problémát jelent, hogy az önálló tanulásra képes algoritmusok a többségi társadalomról szóló adatokat veszik alapul a tanulási folyamat során, és így a fejlesztők akarata ellenére elfogultságot fejlesztenek ki a többséghez tartozók irányába, amit aztán az öntanulási folyamat tovább erősít, ha nincsen olyan mechanizmus, ami a kisebbségi adatokra irányítaná a gép figyelmét.^[42] Az ADM-rendszerek túlságosan összetettek lehetnek ahhoz, hogy az egyének teljes mértékben megértsék belső működésüket, azonban ahol a gépi tanulási alkalmazások az embereket közös jellemzőkkel rendelkező csoportokként kategorizálják, ott a közigazgatási döntéshozatalnak figyelembe kell vennie az egyének sajátosságait.^[43]

3. Pártatlanság

A közigazgatási hatóságok a pártatlanság követelményének megfelelően kötelesek eljárni. Objektív módon, elfogulatlanul, csupán a releváns tényeket szabad figyelembe venniük. Biztosítaniuk kell továbbá azt, hogy köztisztviselőik

[39] Ezen jogelvhöz kapcsolódóan kell említést tennünk a törvényes célnak való megfelelés elvéről, amely azt fejezi ki, hogy a közhatalom kizárólag a vonatkozó jogszabályokban előírt célok elérése érdekében gyakorolható, semmiféle helytelen cél nem vezérelheti a közigazgatási szervet a közigazgatási döntés meghozatalakor. A jogszabály pontos célja, a törvényes cél vagy a norma preambulumban, vagy – gyakrabban – a miniszteri indokolásban kerül feltüntetésre, ám az is megeshet, hogy csupán a jogszabály rendelkezéseiből vezethető le.

[40] Hofmann, 2023, 9.

[41] Hofmann, 2021, 25.

[42] G. Karácsony, 2020, 41.

[43] Wolswinkel, 2022, 11.

kötelességüket pártatlanul, személyes meggyőződésükre és érdekeikre tekintet nélkül végezzék.^[44]

A pártatlanság elve a közigazgatás intézményi oldalára és a végrehajtó hatalom gyakorlásának objektív feltételeire koncentrál. A pártatlanság európai szinten mára a közigazgatási jog vezető követelményévé vált, különös jelentőséggel bír azokban az esetekben, amikor a közigazgatás diszkrecionális jogkörében jár el, és ezáltal a bírósági felülvizsgálat mozgástere némiképp beszűkül.^[45]

Az elv értelmében a közigazgatási aktus meghozatala során minden, az ügy szempontjából lényeges tényezőt figyelembe kell venni, még hozzá mindegyiket a kellő súllyal, azon elemeket pedig, amelyek irrelevánsak, ki kell zárni a vizsgálódásból. A közigazgatási döntésre nem gyakorolhat semmiféle hatást sem a döntéshozó személyes érdeke, sem pedig valamely előítélete. Az elfogultságnak még a látszatát is kerülni kell.^[46] A pártatlanság követelménye egyrészt szubjektív pártatlanságot foglal magában, amennyiben az érintett intézmény egyetlen felelős tagja sem lehet elfogult vagy személyesen elfogult, másrészt objektív pártatlanságot, amennyiben elegendő garanciának kell lennie ahhoz, hogy kizárja az érintett intézmény elfogultságára vonatkozó bármely jogos kétséget.^[47]

Az automatizálás új elfogultsági kockázatokat is teremt, amelyeket nehéz összeegyeztetni a doktrínával. Az automatizált rendszerek feltételezett előnye, hogy csökkentik az emberi elfogultság, előítélet és hiba lehetőségét, különösen a nem diszkrecionális, tömeges tranzakciókkal kapcsolatos feladatok esetében. E potenciális előnyök mellett az ADM-hez bizonyos elfogultsági kockázatok is társulnak, melyek származhatnak egyrészt az automatizált döntések alapjául szolgáló adatokban vagy kódokban lévő torzításokból, másrészt pedig abból, hogy az emberek hajlamosak az automatizált kimeneteknek engedelmesskedni.^[48] Mivel a közigazgatási jog olyan helyzetekkel foglalkozik, amikor egy hatóság irreleváns megfontolások alapján járt el, vagy elmulasztotta figyelembe venni a releváns megfontolásokat, és ezáltal hatáskörén túl (*ultra vires*) járt el, ez a doktrína következményekkel járhat az MI-rendszerekben használt bemeneti adatok értékelésére nézve, mivel a bemenet és a kimenet közötti korreláció nem feltétlenül jelent oksági bizonyítékot.^[49] A relevancia kérdése valószínűleg két lehetséges szakaszban merül fel: először is, amikor az emberi döntéshozóknak kell megállapítania, hogy az ADM-rendszer által végzett meghatározás eredményének mekkora relevanciát kell tulajdonítania, másodsor pedig, mivel maga az ADM-rendszer különböző tényezőket vesz figyelembe a meghatározás elkészí-

[44] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (2007) 7 számú ajánlása a jó közigazgatásról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2007. június 20.-án a Miniszteri Megbízottak 999. találkozóján) 4. számú alapelv.

[45] Schwarze, 2003, 66.

[46] Kézikönyv, 13.

[47] Wróbel, 2022, 215.

[48] Huggins, 2021, 1065.

[49] Wolswinkel, 2022, 11.

tésekor, akár az embernek adja át, akár saját maga hajtja végre. Ez azt mutatja, hogy a jognak sikeres, világos és biztos leírásra van szüksége arról, hogy a különböző körülmények között mi a releváns és mi nem az.^[50]

4. Arányosság

A közigazgatási szervek az arányosság elvével összhangban kötelesek eljárni. Csak akkor alkalmazhatnak a természetes személyek jogaira és érdekeire kiható eszközöket, amikor ténylegesen szükséges, és csak addig a határig, amíg az a követendő cél eléréséhez szükséges. Mérlegelési jogkörük gyakorlása során megfelelő egyensúlyban kell tartaniuk a természetes személyek jogait és érdekeit, továbbá az őket kedvezőtlenül érintő közigazgatási döntéseket és az általuk követett célt. Az általuk alkalmazott intézkedések soha nem lehetnek eltúlzot-
tak.^[51]

A közigazgatási hatóság mérlegelési jogkörének gyakorlása során megfelelő egyensúlyt tart fenn a döntése által az érintett személyek jogai, szabadságai vagy érdekei tekintetében esetlegesen okozott hátrányos hatások, valamint a kitűzött cél között.^[52]

Az arányosság elve a közigazgatási anyagi jogra vonatkozó alapelv, mely hagyományosan a közigazgatási hatóságoknak az állampolgárok magánszférájába való beavatkozása elé állít korlátot. Az Európa Tanács nézőpontja szerint az arányosság elve magában foglalja egyrészt azt, hogy a felhasznált eszközöknek összemérhetőnek kell lenniük a követendő célokkal, másrészt pedig azt, hogy az intézkedéseknek megfelelő arányt kell teremteniük a közérdek és az érintettek magánérdeke között azért, hogy elkerülhető legyen a természetes személyek jogaiba és érdekeibe történő felesleges beavatkozás. Észszerű kapcsolatnak kell fennállnia a kiválasztott eszköz és a követendő cél között, ami azt jelenti, hogy az állampolgárok jogai bármiféle korlátozásának nem csupán megfelelőnek kell lennie a jogalkotó által kitűzött cél eléréséhez, hanem az is szükséges, hogy ez a cél nem valósítható meg más, olyan módon, amely kisebb mértékű korlátozást jelentene az egyéni jogokra és érdekekre. Ezen túlmenően, a természetes személyekre rótt teher észszerű kapcsolatban kell, hogy legyen azon előnnyel, amelyet a természetes személyek és a társadalom húz az aktusból. Az elv megsértése akkor következik be, ha az egyénnek okozott hátrány nincsen arányban a szóban forgó kérdés fontosságával.^[53]

[50] Williams, 2022, 486.

[51] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (2007) 7 számú ajánlása a jó közigazgatásról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2007. június 20.-án a Miniszteri Megbízottak 999. találkozásán) 5. számú alapelv.

[52] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (80) 2 számú ajánlása a közigazgatási hatóságok mérlegelési jogkörének gyakorlásáról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 1980. március 11.-én a Miniszteri Megbízottak 316. találkozásán) 4. számú alapelv.

[53] Kézikönyv, 13.

Az arányosság elve az ADM kapcsán megköveteli, hogy a döntéshozatal során a releváns tények figyelembevétele érdekében a rendelkezésre álló adatvezérelt lehetőségeket használják fel a döntéshozatal során.^[54] Felmerül a kérdés, hogy az ADM-rendszerek támogató szerepkörbe szorítása adott esetben jobb lehet-e, mint emberi beavatkozás nélkül, teljesen ADM-re támaszkodni. Jól ismert, hogy az arányosság „szükségesség” szempontja lényegében azt a kérdést teszi fel, hogy egy díó feltöréséhez a nagykalapács-e a legmegfelelőbb eszköz. Az ADM kiválasztásának egyik kulcskérdése tehát az, hogy az ADM valóban ilyen kalapács-e, és hogy például a kibővített döntéshozatal nem lett volna-e jobb, mint a teljes ADM.^[55] Ezen elv itt összefügg több más alapelvvel, hiszen az arányosság elvéhez tartozó méltányos mérlegelés során az ADM előnyeit mérlegelni kell a hatásaival és lehetséges hátrányaival szemben, mint például az átláthatóság esetleges hiánya vagy egyes csoportokra gyakorolt esetleges káros hatása.^[56] Hiszen ha egy ADM pl. diszkriminatív, akkor minden valószínűség szerint az arányosság szempontjából sem lesz szükséges. Ha egy csoportot nem szükséges ilyen hátrányos módon kezelni, hogyan lehet ez szükséges egy másik csoport esetében?^[57]

5. Átláthatóság

A közigazgatási szerveknek az átláthatóság elvével összhangban kell eljárniuk. Biztosítaniuk kell, hogy a természetes személyek megfelelő módon tájékoztatva legyenek a közigazgatási szervek döntéseiről és intézkedéseiről, amely a hivatalos dokumentumok közzétételét is magában foglalhatja. A személyes adatok védelmére vonatkozó szabályok alkalmazása során tiszteletben kell tartani a hivatalos iratokhoz való hozzáféréshez fűződő jogot. Az átláthatóság elve ugyanakkor nem érintheti hátrányosan a jog által védett titkokat.^[58]

Az átláthatóság elve általánosan alkalmazandó alapelv valamennyi intézmény számára, mind a jogalkotó, mind pedig a jogalkalmazó szerveknek a lehető legnyitottabban kell végezniük munkájukat, hozzáférést biztosítva a társadalom számára a döntéshozatali folyamatokhoz. Jogosultságként történő megfogalmazásakor többnyire a hivatalos iratokhoz való hozzáféréssel rokonítják, mely által az egyén lényegesen nagyobb szerepet képes játszani a jogalkotási és közigazgatási eljárásokban.^[59] Az elv alapján szükséges, hogy – bizonyos elkerülhe-

[54] Hofmann, 2021, 13.

[55] Williams, 2022, 492.

[56] Wolswinkel, 2022, 12.

[57] Williams, 2022, 493.

[58] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (2007) 7 számú ajánlása a jó közigazgatásról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2007. június 20.-án a Miniszteri Megbízottak 999. találkozóján) 10. számú alapelv.

[59] Bignami, 2004, 68.

tetlen korlátozásoknak alávetve – a társadalom hozzáférhessen azon adatokhoz, amelyet a közigazgatási hatóságok kezelnek döntéseik meghozatala céljából, hiszen az ilyesfajta nyitottság lehetőséget ad a közösség közigazgatásba vetett bizalmának megerősítésére. Az átláthatóság elve – azon belül is az információszolgáltatás kötelezettsége – szorosan kötődik a meghallgatáshoz való joghoz. Az utóbbi értelmében a közigazgatás köteles ellátni az érintetteket a birtokában lévő és őket érintő információval, és egyúttal lehetőséget kell nekik adni az ezzel kapcsolatos észrevételeik kifejtésére.^[60] Ahhoz tehát, hogy egy személy élni tudjon a nyilatkozattételi jogával, elérhetővé kell tenni számára a közigazgatás által kezelt adatokat, a dokumentumokhoz való hozzáférés joga tehát szintén az átláthatóság elvével rokon.^[61]

Az átláthatóság az ADM-hez használt számítógépes program alapvető működésének és funkcióinak megmagyarázhatóságát jelenti.^[62] Az MI bizonyos jellemzői, mint például egyes algoritmusok átláthatatlansága, amely megnehezíti az ok-okozati összefüggések vizsgálatát, különleges és potenciálisan magas kockázatot jelentenek az alapvető jogokra nézve. Például gyakran nem lehet meghatározni, hogy egy mesterségesintelligencia-rendszer miért jutott egy adott eredményre, melynek következtében nehéz lehet annak értékelése és bizonyítása, hogy valakit igazságtalanul hátrányos helyzetbe hoztak-e ezek a rendszerek.^[63] A rendszerszintű átláthatóságnak ki kell terjednie az olyan kérdésekre, mint például, hogy milyen információkat vesznek figyelembe a döntéshozatalban, hogyan választják ki az inputot, és hogyan vezet annak értékelése a döntéshozatali javaslatához.^[64]

Talán szükségtelen hangsúlyoznunk, hogy minél nagyobb rálátással rendelkeznek az egyének a róluk szóló döntéseket hozó mesterségesintelligencia-modellre, annál magabiztosabban lépnek kapcsolatba ezekkel a rendszerekkel, és annál inkább bíznak azok használatában.^[65] Az ADM összefüggésében az átláthatósági követelmények általában mind az adatokra, mind az algoritmusra vonatkoznak. Az, hogy mennyire lehetséges magának a modellnek az átláthatósága, az alkalmazott mesterségesintelligencia-rendszerrel függ: míg a hagyományos szabályalapú rendszerek mögöttes modellje viszonylag könnyen felfedhető, a gépi tanulási modellek belső működésének magyarázata nehezebb kihívást jelenthet. Itt két külön elvet kell kiemelnünk: az eljárás elején a tájékoztatáshoz való jogot (a kérelmező azon jogát, hogy tájékoztatást kapjon a megindult eljárásról), valamint az eljárás végén a hatóság indokolási kötelezettségét a döntés kapcsán.^[66] Létfontosságú, hogy az emberek megértsék az automatizált döntések vagy a

[60] Fortsakis, 2005, 209.

[61] Cananea, 2004, 214.; Schwarze, 2004, 92.

[62] Hofmann, 2021, 18.

[63] Wróbel, 2022, 211.

[64] Hofmann, 2021, 29.

[65] Williams, 2022, 480.

[66] Wolswinkel, 2022, 12.

mesterséges intelligenciát alkalmazó rendszer eredményei által támogatott emberi döntések kimenetelének okait. Ha a döntés nem olyan volt, mint amelyet ők akartak vagy vártak, ez lehetővé teszi számukra annak értékelését, hogy szerintük a döntés indoklása hibás. Ha meg kívánják támaszítani a döntést, az érvelés ismerete segíti őket abban, hogy koherens érveket fogalmazzanak meg arra vonatkozóan, hogy miért gondolják, hogy ez a helyzet.^[67]

Az érintett tájékoztatása az ADM alkalmazásáról a GDPR szerint is kötelező, a rendelet értelmében az adatkezelő köteles tájékoztatni az érintettet az automatizált döntéshozatal tényéről, ideértve a profilalkotást is, valamint az alkalmazott logikáról, továbbá érthető információval kell szolgálnia, hogy az ilyen adatkezelés milyen jelentőséggel és az érintettre nézve milyen várható következményekkel bír.^[68] Kérdéses ugyanakkor, hogy pontosan mit is jelent az alkalmazott logikáról szóló érdemi információ. Ez a rendelkezés teljes körű magyarázathoz biztosít jogot, ami korlátozná az átláthatatlanabb módon működő ML használatának lehetőségét, vagy pedig az információhoz való hozzáférés joga csak a rendszer működésének előzetes magyarázatát biztosítja? Esetleg az elvet funkcionálisan és rugalmasan kell értelmezni, és legalábbis lehetővé kell tennie az érintettek számára, hogy gyakorolhassák az általános adatvédelmi rendelet és az emberi jogok alapján biztosított jogaikat? A rendelkezésre bocsátott információknak kellően átfogónak kell lenniük ahhoz, hogy az érintett megértse a döntés okait?^[69]

A döntéshozatali folyamatban közvetlenül részt vevő személyekkel szembeni átláthatósági követelmények mellett egy további kérdés, hogy engedélyezni kell-e a szoftverködhez való hozzáférést. Ezt a kérdést tovább bonyolítja, hogy egyes ADM-rendszereket magáncégek fejlesztettek ki, amelyek szellemi tulajdonjogaikra támaszkodnak, és így ellenezhetik a szoftverköd közzétételét.^[70] Az ADM az eljárás automatizált lépéseit azonosító szoftverrendszer programozására támaszkodik. A közjogban felmerül a kérdés, hogy miként kell meghatározni az ilyen szoftver jogi jellemzőit, amely egy hivatalos döntéshozatali eljárásba integrált eszközzé válik. A szoftver szükségességének meghatározása, a rendszer alapjául szolgáló szoftvereszköz programozása és a döntéshozatali eljárás belüli szerepének meghatározása tehát döntő elemei az ennek alapján meghozandó egyedi döntések automatizálásának. A szoftverrendszer azonosítását tehát meg kell különböztetni az automatizált rendszer segítségével történő döntéshozatal tényleges folyamatától.^[71]

[67] Williams, 2022, 482.

[68] GDPR 13. cikk (2) bekezdés f) pontja.

[69] Williams, 2022, 475.

[70] Wolswinkel, 2022, 12.; Williams, 2022, 488.

[71] Hofmann, 2023, 6.

6. Meghallgatáshoz való jog

Az olyan közigazgatási döntésekkel kapcsolatosan, amelyek hátrányosan érinthetik az egyén jogait, szabadságait vagy érdekeit, az érintett személynek jogában áll tényeket és érveket felhozni, továbbá meghatározott esetekben bizonyítékokat előterjeszteni, amelyeket aztán a közigazgatási hatóságnak figyelembe kell vennie. Meghatározott esetekben az érintett személyt megfelelő időben és az ügy jellegének megfelelő módon tájékoztatni kell az előző bekezdésben foglalt jogairól.^[72]

Amennyiben egy közigazgatási szerv olyan egyedi döntést kíván hozni, amely közvetlenül és hátrányosan érinti a természetes személy jogát, és a személynek nincsen lehetősége az ezzel kapcsolatos nézeti kifejtésére, akkor az egyénnek jogában áll – kivéve, ha ez az ügy természetéből fakadóan szükségtelen – nézeti kifejtésére észszerű időn belül és a belső jog által meghatározott módon, szükség esetén a választásának megfelelő személyen keresztül.^[73]

A meghallgatáshoz való jog minden személynek lehetőséget biztosít arra, hogy a közigazgatási eljárás során és minden olyan határozat meghozatala előtt, amely hátrányosan érintheti az érdekeit, ténylegesen ismertesse álláspontját.^[74] A jogelv biztosítja az érintett személyek számára, hogy tényeket, érveket vagy bizonyítékokat terjesszenek elő. A jognak két észszerű alapja van: egyrészt az egyén tisztességes eljáráshoz való jogának része olyan ügyekben, amelyeket a közigazgatási hatóság kezdeményez és amelyek érintik az egyén jogait, érdekeit vagy szabadságát, másrészt pedig lehetővé teszi a közigazgatási hatóság számára, hogy a lehető legjobb döntést hozza meg, azaz olyan határozatot, amely a tények és érvek megfelelő és kiegyensúlyozott értékelésén alapul. Ebből is láthatóan, a meghallgatáshoz való jog kettős célra irányul: egyfelől természetesen az állampolgárok jogvédelmét szolgálja, másrészt azonban biztosítja, hogy a hatóság a lehető legteljesebben birtokában legyen mindazon tényeknek és körülményeknek, melyek relevánsak lehetnek az ügy szempontjából, és ezáltal a legkedvezőbb döntés születhet.^[75] Azokban az esetekben, ahol a meghozandó döntés az érintett személy által igényelt jogosultság megadására irányul, a meghallgatáshoz való jogot nem feltétlenül kell biztosítani. Az azonban nincsen meghatározva, hogy az érintett személy számára az eljárás mely szakaszában kell garantálni a tények, érvek vagy bizonyítékok előterjesztésének jogát. Mindazonáltal, az elv hatékonyságát biztosítandó, gondoskodni kell arról, hogy a közigazgatási hatóság figyelembe vegye

[72] Az Európa Tanács (77) 31 számú határozata az egyén védelméről a közigazgatási szervek aktuálisával kapcsolatosan (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 1977. szeptember 28.-án a Miniszteri Megbízottak 275. találkozásán) I. számú alapelv.

[73] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (2007) 7 számú ajánlása a jó közigazgatásról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2007. június 20.-án a Miniszteri Megbízottak 999. találkozásán) 14. számú alapelv.

[74] Wróbel, 2022, 215.

[75] De La Serre, 2006, 229.

az érintett személy által előadott tényeket, érveket és bizonyítékokat a meghallgatáshoz való jog értelmében.

Amennyiben a mesterségesintelligencia-rendszereket csupán következtetések levonására használják, amelyek az emberi tisztviselők által hozott döntések egyik alapját képezik, a meghallgatáshoz való jog könnyen beépíthető a döntéshozatali folyamatba (bár garanciák szükségesek arra, hogy az emberi tényező ténylegesen részt vesz a döntéshozatalban). A teljesen automatizált döntések tekintetében már több aggodalomra van ok, mivel úgy tűnik, hogy ez megtagadja az egyének meghallgatáshoz való jogát. Mindazonáltal vitatott, hogy az ADM-rendszerek pontossága ellensúlyozhatja-e a döntést megelőző meghallgatás szükségességét.^[76]

7. Képviselői jog

Az érintett személyt a közigazgatási eljárás során megilleti a támogatás és a képviselet joga.^[77]

A képviselet intézménye mögött az ügyfél eljárási szereplésének kérdése húzódik meg, vagyis, hogy minden jogviszonyban, minden ügyféli jogát magának kell-e gyakorolnia, vagy erre mást is igénybe vehet, illetve miképpen vehetnek részt az eljárásban azok a jogalanyok (szervezetek), akik helyett mindig más természetes személyek járnak el.^[78] Az eljárási képviselet rendeltetése tehát az, hogy valaki egy másik személy nevében és érdekében a hatóság előtt eljárjon, méghozzá akként, hogy elősegítse az általa képviselt személy eljárási jogainak érvényesülését. Az alapelv célja annak lehetővé tétele az érintett személy számára, hogy jogilag segítsék, illetőleg képviseljék a közigazgatási eljárásban. Ez természetesen azt is magában foglalja, hogy a személynek kívánsága szerint joga van személyesen is eljárni ügyében. Megjegyzendő, hogy az alapelv nem szól a támogatás vagy képviselet konkrét körülményeiről, azaz a jogi képviselő képzettségéről vagy egyéb feltételekről. Szintén nem foglalkozik az ingyenes jogi segítségnyújtással, vagyis a közigazgatási hatóság előtti eljárással kapcsolatos segítség és tanácsadás kérdésével.^[79]

Az ADM (vélt) összetettsége miatt gyakran felmerül a kérdés, hogy miként biztosítható a hatóságok és a polgárok közötti fegyveregyenlőség, mivel kevés polgár rendelkezik olyan matematikai és elemzői képességgel, hogy segítség nélkül elvégezze egy ADM-rendszer vizsgálatát. Ezért lehetséges, hogy az ADM

[76] Wolswinkel, 2022, 14.

[77] Az Európa Tanács (77) 31 számú határozata az egyén védelméről a közigazgatási szervek aktusával kapcsolatosan (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 1977. szeptember 28.-án a Miniszteri Megbízottak 275. találkozásán) III. számú alapelv.

[78] Patyi, 2009, 167.

[79] Az Európai Unió jogában az Európai Bíróság több ítéletében is rámutatott az elv fontosságára, döntései értelmében a védelemhez való jog lényeges a közigazgatási eljárásban is. Case 32/63, *Alvis v. Commission*, 1963 E.C.R. 97. Hivatkozik rá: Franchini, 2004, 189.

szükségessé teheti egy semleges és független statisztikai szakértőkből álló testület létrehozását, amely felügyeletet és felülvizsgálatot biztosít, vagy egy előzetes szabályalkotási folyamatot, amelyet egy szakértői tanácsadó bizottság tájékoztat, vagy amelyet szakértői felülvizsgálati eljárásnak vetnek alá. A fegyverek egyenlősége szempontjából az is kérdéses, hogy valóban az átláthatóság-e a megoldás a versenyfeltételek kiegyenlítésére („átláthatósági tévhit”), vagy más elszámoltathatósági mechanizmusok ugyanolyan fontosak, és ezért inkább ezeket kell erősíteni.^[80]

8. Mérlegelési jog

A közigazgatási hatóság mérlegelési jogkörének gyakorlása során az általános közigazgatási irányelveket következetesen alkalmazza, szem előtt tartva ezzel egyidejűleg az adott ügy konkrét körülményeit.^[81]

A tökéletes igazságosság nem tökéletes szabályok, hanem sokkal inkább tökéletes mérlegelés útján valósítható meg, amikor is a jogalkalmazó szerv (nevében és jogkörében eljáró természetes személy) alaposan és mindenre ügyelve vizsgálja meg az adott egyedi szituációt, nem pedig mechanikusan alkalmazza valamennyire nézve a meghozott jogszabályokat. A mérlegelés tökéletesnek tűnő eszköze sajnálatos módon az emberi tökéletlenség révén válik megkérdőjelezhetővé, akik részrehajlóan, észszerűtlenül és egyéb más, helytelen módokon alkalmazják. A közigazgatási jog egyre inkább a mérlegeléstől az írott jog irányába haladás területként írható le az idők folyamán. Ahogyan a társadalmi valóság felvet egy új problémát, az első, legmegfelelőbb lépés egy megfelelő mérlegelési jogkörrel felruházott hatóság létrehozása lenne, amely rugalmas, gyorsan képes reagálni, egyszóval vészhelyzet esetére tökéletes. Ahogyan azonban a mérlegelés hibái felszínre kerülnek, a hangsúly egyre inkább a jogalkotás irányába tolódik, a minta tehát a következőképpen írható le: a feladat gyors elvégzése mérlegelés útján, majd a mérlegelés lehetséges veszélyeitől óvva az állampolgárokat, szabályalkotás.^[82]

Érdemi mérlegelésről (tényleges mérlegelés) akkor beszélhetünk, ha egy jogszabály hipotézisében, illetve jogkövetkezményében biztosított alternatívák közül lehetséges választani, melynek eredményeként többféle, egyaránt jogszerű, azonban célszerűségi fokában eltérő döntés születhet.^[83] A választás magában foglalja a köz- és magánérdek mérlegelését jogon kívüli értékek felhasználásával, annak érdekében, hogy létrehozzanak egy – törvény által meg nem határo-

[80] Wolswinkel, 2022, 14.

[81] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (80) 2 számú ajánlása a közigazgatási hatóságok mérlegelési jogkörének gyakorlásáról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 1980. március 11.-én a Miniszteri Megbízottak 316. találkozásán) 6. számú alapelv.

[82] Shapiro, 1996, 31.

[83] Patyi, 2017, 168.

zott – általános érdeket. A döntés maga nem tekinthető ezáltal joginak, a közigazgatási jog mindazonáltal – az egyén védelme érdekében – biztosítani köteles a jogvédelmet az ilyen döntések vonatkozásában is.^[84]

A vizsgált témánk szempontjából legfontosabb kérdés, hogy az ADM elfogadása és alkalmazása eredményezheti-e a mérlegelési jogkör teljes korlátozását. Az MI-rendszereken belül a gépi tanulási rendszerek nem lehetnek alkalmasak olyan döntések meghozatalára, ahol a mérlegelési jogköröket eseti alapon kell gyakorolni, vagy más olyan helyzetekben, ahol kivételeket kell engedélyezni. Az ADM egyrészt fontos eszköz lehet a közigazgatási döntéshozatal következetességének javítására, másrésztől azonban a kizárólag a következetességre való összpontosítás negatív hatással is lehet a személyre szabott döntések elérésére.^[85]

9. Jogorvoslati jog

A bírósági felülvizsgálat lehetősége rendelkezésre kell, hogy álljon a természetes és jogi személyek számára a jogaikat vagy jogos érdekeiket közvetlenül érintő közigazgatási aktusok vonatkozásában. A tagállamoknak azt is vizsgálniuk kell, hogy a bírósághoz fordulás joga megillethe-e szervezeteket és más, közösségi vagy társadalmi érdek védelmére szerveződött személyeket vagy testületeket.^[86]

Ideális esetben a jó közigazgatás megvalósul a fenti alapelvek érvényesülése útján, ugyanakkor – reálisan gondolkodva – gondolni kell arra is, ha ez véletlenül mégsem történik meg, tehát gondoskodni szükséges a megfelelő eljárás követelményének meghiúsulása esetén alkalmazandó ellenőrzési és szankciós eszközökről is. A jogorvoslati lehetőség azt hivatott szolgálni, hogy a közigazgatás rá legyen kényszerítve az eljárási szabályok betartására, ellenkező esetben a döntés megsemmisítésre kerül, így a bíróságok közvetett úton biztosítják a jó közigazgatási eljárás érvényesítését, a hatalmi ágak elválasztásának maximális figyelembe vétele mellett. A bírósági vizsgálat többféleképpen folyhat, az idők során azonban egyre inkább meghaladottá vált azon felfogás, mely szerint elsőbbséget élvez az ügy eljárásjogi vizsgálata, és amennyiben ilyen jellegű hibára vagy hiányosságra derül fény, úgy érdemben a bíróság már nem is vizsgálja a döntést. Ez a megoldás azonban egyre inkább az állampolgárok ellenszenvét váltja ki, mivel így nem remélhetnek hatékony jogvédelmet a bíróságoktól, hiszen úgy érezhetik, hogy ügyük érdemében nem történik előrelépés a bírósági felülvizsgálat által.^[87]

[84] Solé, 2005, 553.

[85] Wolswinkel, 2022, 10.

[86] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2004) 20 számú ajánlása a közigazgatási döntések bírósági felülvizsgálatáról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2004. december 15.-én a Miniszteri Megbízottak 909. találkozásán) 2. számú alapelv.

[87] Solé, 2002, 1519-1520.

Az MI és a jogorvoslathoz való jog kapcsolata vonatkozásában hangsúlyozni szükséges, hogy míg a bíróságok mindezügyig az érvényes döntés kritériumaként az emberi szellemi folyamatot hangsúlyozták, számos automatizált döntés korlátozott emberi közreműködéssel vagy anélkül születik.^[88] Az ADM esetében a közigazgatási jognak el kellene mozdulnia az elszámoltathatóság erősebb formái felé az érdemi felülvizsgálat tekintetében. Az átláthatóság itt is releváns, mivel a bíróságoknak képesnek kell lenniük az ADM-rendszerek és az azok alapján hozott döntések felülvizsgálatára, az ADM alkalmazásával hozott egyedi döntések megfelelő értékeléséhez szükség lehet az ADM alapjául szolgáló tágabb folyamatok és döntések némelyikének értékelésére is. Ez ugyanakkor problémás lehet, mivel a bírósági felülvizsgálat rendszere általában az egyedi döntések felülvizsgálatára van szabva.^[89] Az egyedi esetek *ad hoc* bírói mérlegelése vitathatatlanul alkalmatlan a rendszerszintű kérdések kezelésére, ami hangsúlyozza a szabályozási reform szükségességét, másrésztől azonban megfelelő egyensúlyt kell teremteni a doktrinális fejlődés és a jogi stabilitás és kiszámíthatóság szükségessége között.^[90] Valószínűsíthető ugyanakkor, hogy a bíróságok a jövőben arra lesznek hivatottak, hogy felülvizsgálják az ADM választását, alkalmazásának mértékét, és különösen az ADM egy bizonyos formájának választását egy másikhoz képest, hogy megfelelt-e a tisztességes eljárás követelményének.^[91] Egyes angolszász országokban, ahol a hatásköri szabályok lehetővé teszik, javaslatként merül fel, hogy a hibásan kódolt automatizált rendszerekből eredő károk elkerülése érdekében a bíróságok számára olyan jogosultságot biztosítsanak, mely alapján az automatizált rendszerbe kódolt jogszabály értelmezésének helyességére vonatkozó proaktív bírói tanácsadás még a rendszer bevezetése előtt rendelkezésre állna.^[92] Hazánkban a bíróságok alkotmányos feladatával ez a megoldás nem állna összhangban, az erre irányuló alkotmánybírói eljárás megvalósítható lehetne egyfajta előzetes normakontroll-határkör által, azonban egy ilyen irányú gondolkodás még számos kérdőjelet tartalmaz.

Alapvető kérdés továbbá, hogy a bíróság nevében ítélező egyes vagy társas bíró, azaz az ember, mennyire és mennyiben lesz (lehet) képes az algoritmus által „hozott” döntés teljes körű bírósági felülvizsgálatára. Vajon ez a képességi korlát vagy hiány nem vezethet-e a közigazgatási bíráskodás jelentéktelenné válásához, az pedig az egész közigazgatási jog alkotmányossága megkérdőjelezéséhez? Ezen kérdések jelenleg még távolinak tűnnek és messzire vezethetnek, azonban a rájuk adható válaszok alapjaiban határozhatják meg az MI térnyerésével (ennek megengedhetőségével) kapcsolatos jövőbeli jogalkotási folyamatokat.

[88] Huggins, 2021, 1048.

[89] Wolswinkel, 2022, 14.

[90] Huggins, 2021, 1052.

[91] Williams, 2022, 481.

[92] Huggins, 2021, 1057-1058. Szintén a vonatkozó technikai megoldások bevezetése előtti intenzív vizsgálat szükségességét hangsúlyozza a negatív tömeges hatások bekövetkezésének kockázatminimálizálása érdekében: Sanchez-Graells, 2024, 9.

IV. KÖVETKEZTETÉSEK: MERRE TOVÁBB, JÓ KÖZIGAZGATÁS?

Az információk jobb hozzáférhetősége és az ilyen információk feldolgozásához szükséges fejlett számítási teljesítmény előnyökkel jár a döntéshozatalban. A technológiai megoldások beépítése a döntéshozatali eljárásokba azonban azzal a potenciális kockázattal jár, hogy csökkenti az egyéni jogokat és az elszámoltathatóságot.^[93] Ahogy a mesterséges intelligencia gyorsan fejlődik, úgy fejlődik a közigazgatási döntéshozatalban való felhasználása is. A hatóságok egyre inkább felfedezik az MI-rendszerekben rejlő lehetőségeket a döntéshozatali folyamatok gördülékenyebb lefolytatására és a közigazgatási döntéshozatal pontosságának javítására. Másrészt, a közigazgatási eljárásra és szervezetre vonatkozó általános jogszabályok is reflektálnak az MI-ből eredő új kihívásokra.^[94] Az MI-alkalmazások iránti fokozott érdeklődés sok más jogi kérdés mellett azt is felveti, hogy a közigazgatási jog meglévő szabályai és elvei kellően szilárdak, iránymutatóak és jövőállóak-e a döntéshozatal ezen új formájának hatékony szabályozásához.^[95] Mennyiben összeegyeztethetőek a közigazgatási jog szabályai, amelyek abból a feltételezésből indulnak ki, hogy a döntéseket emberek és nem számítógépek hozzák, a számítógépesített döntéshozatallal? Egyesek optimistán hangsúlyozzák, hogy a gépi tanulási technológiák alkalmazása kényelmesen illeszkedik a közigazgatási és alkotmányjog hagyományos jogi paramétereire. Mások viszont aggályokat fogalmaznak meg azzal kapcsolatban, hogy az ADM feszült viszonyban állhat a közigazgatási jog szabályaival és tágabb értelemben a jogállamiság értékeivel, ezért vitatott lehet, hogy az automatizált rendszerek használata mennyire felel meg az uralkodó közjogi elveknek.^[96]

A mesterséges intelligencia irányába kettős viszonyulás figyelhető meg az állam és annak polgárai részéről. Az állam számára gyorsabb és olcsóbb közigazgatást jelenthetne a gépi segítség igénybevétele, illetve egyes döntéshozatali folyamatok automatizálása, míg az állampolgárok egyfajta ellenérzéssel viselkednek iránta, hiszen nem látják, hogy milyen szempontok alapján és ki döntött, továbbá főként azt sérelmezik, hogy nem ember döntött. Teszik ezt annak ellenére, hogy közhely: egy ember sem hibátlan. A közigazgatási ügyintézők döntéseiket megérzésekre alapozhatják, lehetnek tudatos vagy tudattalan előítéleteik, befolyásolhatják őket saját emberi tapasztalataik és érzelmeik, vagyis következtelenül cselekedhetnek. Nehéz azt állítani tehát, hogy a jobban tájékozott és szisztematikusabb, következetesebb és koherensebb döntéshozatal, még ha nem is emberek hozzák meg, rossz irányba mutatna. Mindazonáltal, a közjognak mindenképpen alkalmazkodnia kell ahhoz, hogy az ilyen rendszerek optimális ellenőrzését biztosítani tudja.^[97] Ugyanakkor, nem szabad „átesnünk a ló túlól-

[93] Hofmann, 2021, 1.

[94] Hofmann, 2023, 3.

[95] Wolswinkel, 2022, 7.

[96] Huggins, 2021, 1049.

[97] Williams, 2022, 472.

dalára”. Az érintett személynek még emberi közreműködés esetén is óvatosnak kell lennie, hogy ne hagyatkozzon túlzottan a technológiára. Az automatizálási elfogultság és az automatizálási önelégültség (a nem informatikusok hajlamosága arra, hogy nagyobb hitelt adjanak a technológia által szolgáltatott információknak, és így túlzottan bízzanak bennük, még akkor is, ha az információ más forrásai eltérőek; illetve a technológia kevésbé éber ellenőrzésére való hajlam, mivel kevésbé gyanakodnak a hibára és jobban hisznek annak pontosságában) ugyanis egy másik zsákutcába vezethet.^[98]

A hagyományos közigazgatásban értelmezett jó közigazgatáshoz való jog lehetővé teszi a mesterségesintelligencia-rendszerek alkalmazását a közigazgatásban, feltéve, hogy e rendszerek megfelelő minősége, valamint a felek és a hatóságok ismereteinek és készségeinek szintje biztosított.^[99] A közigazgatási jog (beleértve a bírósági esetjogot) fontos szerepet kell, hogy játsszon az ADM szabályozásában, és különösen hangsúlyos szerepet kell, hogy kapjanak a jó közigazgatás eljárási alapelvei, mivel általuk biztosítható, hogy a meghozott döntések továbbra is olyan irányelvek mentén szülessenek meg, mintha az elejétől a végéig ember bábáskodott volna a megszületésüknél. Mind doktrinális, mind pedig szabályozási fejlődésre szükség van ahhoz, hogy fenntartsuk a közigazgatási döntések elszámoltathatóságát és felülvizsgálhatóságát.^[100] A jó közigazgatás eljárási elveinek szinte mindegyike újragondolásra és aktualizálásra szorul az ADM és az MI szempontjából. Néhány elv esetében ez meglehetősen nyilvánvaló (pl. átláthatóság elve a gépi döntés magyarázata, illetve a szoftverködhez való hozzáférés vonatkozásában), ugyanakkor vannak bizonyos hiányosságok az általánosan alkalmazható szabályok terén. Ha „az ördög a részletekben rejlik”, mindig szükség van az általános elvek kontextusba helyezésére.^[101] Konceptcionálisan ez egyrészt a jó ügyintézéshez való jog kiterjesztését igényelné a döntéshozatal olyan szakaszaira, amelyek még nem érintik közvetlenül az egyént, másrészt a jó ügyintézés garanciáinak kollektív dimenzióra való kiterjesztését, hogy figyelembe lehessen venni a mesterséges intelligencia által vezérelt közigazgatási kontextusban felmerülő új kockázatokat, és elkerülhető legyen, hogy ezeket a kockázatokat a döntéshozatal kedvezményezettjei internalizálják.^[102]

„Nincs gond a változással, amíg az jó irányba halad.” – mondta Churchill. A változás már zajlik, az irány pedig csak rajtunk múlik.

[98] Williams, 2022, 490.

[99] Wróbel, 2022, 203.

[100] Huggins, 2021, 1048.

[101] Wolswinkel, 2022, 29.

[102] Sanchez-Graells, 2024, 9.

IRODALOM

- A helyes hivatali magatartás európai kódexe (2005), Luxembourg: Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala.
- Bignami, Francesca (2004): Three generations of participation rights before the European Commission. In: *Law and Contemporary Problems*. 68(1). DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/27592077>.
- Bonomo, di Annamaria (2015), The right to good administration and the administrative inaction: a troubled relationship. In: *Diritto Pubblico Europeo Rassegna Online*. 2/2015.
- Cananea, Giacinto Della (2004): The European Union's mixed administrative proceedings. In: *Law and Contemporary Problems*. 68(1). DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/27592083>.
- Council of Europe, Ad Hoc Committee on Artificial Intelligence (CAHAI): Feasibility Study, CAHAI (2020) 23, Strasbourg.
- De La Serre, Eric Barbier (2006), Procedural justice in the European Community case-law concerning the rights of the defence: essentialist and instrumental trends. In: *European Public Law*. Vol. 12/2006, Issue 2. DOI: <https://doi.org/10.54648/euro2006015>.
- Fortsakis, Theodore (2005): Principles governing good administration. In: *European Public Law*. Volume 11/2005, Issue 2. Kluwer Law International. DOI: <https://doi.org/10.54648/euro2005019>.
- Franchini, Claudio (2004): European principles governing administrative proceedings. In: *Public Law*. Winter.
- G. Karácsony Gergely (2020): Inkább bízunk a robotokban? A mesterséges intelligencia döntéseiért való emberi felelősség kritikája In: *Jog-Állam-Politika. Jog- és politikatudományi folyóirat*. 2020/különszám.
- G. Karácsony Gergely (2020): *Okos eszközök – okos jog? A mesterséges intelligencia szabályozási kérdései*. Dialóg Campus, Budapest.
- Hill, Robin K. (2015): What an Algorithm is. In: *Philosophy & Technology*. 56(6). DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s13347-014-0184-5>.
- Hofman, Herwig C. H. (2021): An Introduction to Automated Decision Making (ADM) and Cyber-Delegation in the Scope of EU Public Law. In: *Law Working Paper Series*. 2021-008. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3876059>.
- Hofman, Herwig C. H. (2023): *Comparative Law of Public Automated Decision-Making. An Outline*. In: *Fascicolo*. 1/2023.
- Huggins, Anna (2021): Addressing disconnection: Automated decision-making, administrative law and regulatory reform. In: *UNSW Law Journal*. Vol. 44 (3). DOI: <https://doi.org/10.53637/wcgg2401>.
- Kanska, Klara (2004): Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamental Rights. *European Law Journal*, Vol. 10. No. 3. Blackwell Publishing Ltd. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2004.00218.x>.
- Lapsánszky András – Patyi András – Varga Zs. András (2024): *A Magyar Közigazgatási jog általános tanai*. Második, bővített kiadás. Universitas-Győr Nonprofit kft., Győr.
- Molnár Miklós (1994): *A közigazgatás döntési szabadsága*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Patyi András (2009): Az ügyfélre és más eljárási szereplőkre vonatkozó általános szabályok. In: Patyi András (szerk.): *Közigazgatási hatósági eljárásjog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Patyi András (2017): *A közigazgatási működés jogi alapjai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest.

- Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook. Directorate of Legal Affairs. Strasbourg, 1996.
- Puigpelat, Oriol Mir (2023): The impact of the AI Act on public authorities and on administrative procedures. In: *Fascicolo*. 4/2023.
- Sanchez-Graells, Albert (2024): Resh(AI)ping Good Administration: Addressing the Mass Effects of Public Sector Digitalisation. In: *Laws*. 13(1). DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4669589>.
- Schwarze, Jürgen (2003): The principle of proportionality and the principle of impartiality in European administrative law. In: *Rivista trimestrale di diritto pubblico*.
- Schwarze, Jürgen (2004): Enlargement, the European Constitution and Administrative Law. In: *International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 53/2004. Part 4. DOI: <https://doi.org/10.1093/iclq/53.4.969>.
- Schwarze, Jürgen (2004): Judicial review of European administrative procedure. In: *Public Law*. Winter.
- Shapiro, Martin (1996): Codification of administrative law: the US and the Union. In: *European Law Journal*. Vol. 2/1996. Issue 1, March 1996. Blackwell Publishing Ltd. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315183770-7>.
- Solé, Julio Ponce (2002): Good administration and European public law. The fight for quality in the field of administrative decisions. In: *European Review of Public Law*. Vol. 14/2002, No. 4. Esperia Publications Ltd.
- Solé, Julio Ponce (2005): Good administration and administrative procedures. In: *Indiana Journal of Global Legal Studies*-. Vol. 12/2005, Issue 2. DOI: <https://doi.org/10.2979/gls.2005.12.2.551>.
- Váczai Péter (2014): A jó közigazgatási eljárás és alapelvei. In: Kaiser Tamás (szerk.) *Hatékony közzolgálat és jó közigazgatás: nemzetközi és európai dimenziók*. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest.
- Váczai, Péter (2022): Fair and effective public administration. In: *Institutiones Administrationis – Journal of Administrative Sciences*. 2022:1. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4217563>.
- Vértesy László (2020): Döntés a közigazgatási eljárásban. In: Szalai András (szerk.): *A közigazgatás tudománya és gyakorlata*. HVG-ORAC, Budapest.
- Williams, Rebecca (2022): Rethinking Administrative Law for Algorithmic Decision Making. In: *Oxford Journal of Legal Studies*. Vol. 42/2022, Issue 2. DOI: <https://doi.org/10.1093/ojls/gqab032>.
- Wolswinkel, Johan (2022): Artificial Intelligence and Administrative Law. In: *CDCJ*. (2022)31. Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- Wróbel, Izabela Malgorzata (2022): Artificial intelligence systems and the right to good administration. In: *Review of European and Comparative Law*. Vol. 49/2022, No. 2. DOI: <https://doi.org/10.31743/recl.13616>.

Szerényi Gábor grafikája